Universiteit
Leiden
The Netherlands

Scheiding van zeggenschap en belang in de familiesfeer

Leeuw, A.E. de

Citation
Leeuw, A. E. de. (2020, October 1). *Scheiding van zeggenschap en belang in de familiesfeer*. Retrieved from https://hdl.handle.net/1887/137098

Version:	Publisher's Version
License:	Licence agreement concerning inclusion of doctoral thesis in the Institutional Repository of the University of Leiden
Downloaded from:	https://hdl.handle.net/1887/137098

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Cover Page

Universiteit Leiden

The handle http://hdl.handle.net/1887/137098 holds various files of this Leiden University dissertation.

Author: Leeuw, A.E. de
Title: Scheiding van zeggenschap en belang in de familiesfeer
Issue Date: 2020-10-01

12

Fiscale gevolgen van testamentair bewind

12 Fiscale gevolgen van testamentair bewind

12.1 Inleiding

In deze paragraaf wordt ingegaan op de fiscale aspecten van (testamentair) bewind. Vooropgesteld zij dat voor bewind noch in de Wet IB 2001, noch in de Successiewet een regeling getroffen is, voor wat betreft waardering of anderszins.

In aanmerking nemend dat in geval van bewind de rechthebbende juridische en economisch volledig tot deze goederen gerechtigd blijft, doch slechts beperkt wordt in zijn zeggenschap daarover,[750] heeft het bewind mijns inziens geen gevolgen voor de kwalificatie van de desbetreffende goederen of inkomsten daaruit. Met andere woorden: er is geen sprake van een vorm van transformatie in een ander soort goed of inkomst, maar de kwalificatie hiervan is dezelfde als zonder het bewind het geval zou zijn. Dit aspect is overigens met name van belang voor de inkomstenbelasting[751].

Dit maakt dat het voornaamste eventuele fiscale gevolg van bewind gelegen is het eventuele waardedrukkende effect hiervan, hetgeen besproken wordt in de volgende paragraaf.

12.2 Waardering

Zoals hiervoor reeds aangegeven betreft de voornaamste vraag, die opkomt bij het gevolg van bewind op de belastingheffing, in hoeverre het bewind invloed heeft op de waarde waartegen een goed bij de bepaling van de verschuldigde belasting in aanmerking moet worden genomen. Aangezien deze vraag zowel relevant is voor de inkomstenbelasting als de schenk- en erfbelasting, behandel ik het waarderingsvraagstuk voor beide heffingen samen.

De rechthebbende zal vermoedelijk het bewind ervaren als een last, die hem belemmert in het ongestoorde genot van het onderbewindgestelde goed, zodat van het bewind een waardedrukkend effect uitgaat. Dit wordt veroorzaakt door de omstandigheid dat de rechthebbende (het grootste deel van) de zeggenschap over het desbetreffende goed ontbeert. In civielrechtelijke context heeft de wetgever ook rekening gehouden met een dergelijk waardedrukkend effect, getuige artikel 4:75 lid 5 BW, waarin bepaald wordt onder welke omstandigheden bij de vaststelling van een op de legitieme portie toe te rekenen waarde rekening gehouden kan worden met een bewind.

750 Zie nader paragrafen 6.1 en 6.2.

751 Voor de Successiewet is slechts het moment van verkrijging (in casu door degene wiens goederen onder bewind gesteld zijn) relevant en dan met name de waarde die het goed op dat moment heeft. Behoudens voor de bedrijfsopvolgingsfaciliteit van artikel 35b e.v. SW is de aard van het verkregen vermogen in principe van ondergeschikt belang. Op waarderingsaspecten wordt hierna ingegaan.

De fiscale behandeling van waardering bij een bewind wijkt hier evenwel vanaf. Weliswaar is niet wettelijk geregeld hoe met de last van een bewind omgegaan moet worden in het kader van belastingheffing, maar er is op dit punt wel jurisprudentie:

(a) In zijn uitspraak van 22 juni 1955[752] oordeelde de Hoge Raad over een zaak betreffende de vermogensbelasting, met betrekking tot vermogen dat verkregen was onder de testamentaire last dat het gedurende 100 jaar beheerd zou worden, terwijl de erfgenamen en hun rechtverkrijgenden een evenredig deel van de revenuen zouden ontvangen gedurende deze periode. De Hoge Raad gaat in dit verband onder meer in op de vraag of de last tot gevolg kan hebben dat de eigendom in enig opzicht niet als volle eigendom kan worden beschouwd. Hij overweegt dat voor de heffing van vermogensbelasting geen rekening gehouden wordt met de last van een fideï-commis[753] en dat de testamentaire last in kwestie hiermee gelijkenis vertoont, maar minder verstrekkend is. Derhalve wordt met de last geen rekening gehouden bij de waardering van de onderliggende goederen.

(b) HR 22 januari 1958[754], betreffende onder meer het effect van een bewind voor de waardering voor de vermogensbelasting. De Hoge Raad overweegt dat het bewind minder ver strekt dan een fideï-commis, aangezien men bij bewind nog bij testament over het vermogen kan beschikken. Voor met een fideï-commis bezwaard vermogen is in de wet geregeld dat met de last van het fideï-commis geen rekening gehouden mag worden. Het zou dan in strijd met de bedoeling van de wetgever zijn om bij vermogen onder de last van een (minder vergaand) bewind wel rekening te houden met de last van dit bewind. De Hoge Raad komt hiermee tot dezelfde overwegingen als in BNB 1955/283.[755]

(c) In HR 18 oktober 1995[756] sanctioneert de Hoge Raad het oordeel van het hof dat aan bewind geen waardedrukkend effect kan worden toegekend. Dit arrest betrof de heffing van successierecht.

Voorts zij in dit verband gewezen op een passage uit de parlementaire geschiedenis bij de Successiewet:[757]

752 HR 22 juni 1955, ECLI:NL:HR:1955:AY2525, BNB 1955/283.
753 Op grond van het op dat moment geldende artikel 4 Wet VB 1892 werd met een fideï-commis bezwaarde eigendom kennelijk gelijkgesteld met volle eigendom. Thans is een vergelijkbare regel voor box 3 opgenomen in artikel 5.4 lid 8 Wet IB 2001. Voor de schenk- en erfbelasting is er eveneens een dergelijke regeling, opgenomen in artikel 21 lid 2 SW.
754 HR 22 januari 1958, ECLI:NL:HR:1958:AY1849, BNB 1958/89.
755 Zie voor een hofuitspraak waarin het hof op basis van dezelfde argumentatie tot het oordeel komt dat bewind geen waardedrukkend effect heeft voor de heffing van schenkingsrecht HR 23 maart 1966, ECLI:NL:HR:1966:AX6916, BNB 1966/149 (dit aspect kwam in cassatie niet meer aan de orde).
756 HR 18 oktober 1995, ECLI:NL:HR:1995:AA1548, BNB 1996/10.
757 Kamerstukken II, vergaderjaar 1953/1954, 915, nr. 5, pagina 15 (rechterkolom).

> *Met betrekking tot de aangifte van fideï-commissair vermogen stellen de ondergetekenden voorop, dat de voorgestelde regeling — welke niet alleen gelijk is aan die van de bestaande wet, maar ook overeenstemt met de regeling bij de vermogensbelasting en de heffingen ineens — er naar hun oordeel terecht van uitgaat, dat principieel onderscheid bestaat tussen fideï-commissair vermogen en vermogen in vruchtgebruik. De bezwaarde eigenaar toch verkrijgt eigendomsrechten en niet, zoals een vruchtgebruiker, alleen maar genotsrechten. De bezwaarde mag dan ook, anders dan de vruchtgebruiker, onder bepaalde voorwaarden het fideï-commissair vermogen vervreemden en bezwaren (art. 1032 B. W.). Weliswaar is de bezwaarde in verschillende opzichten beperkt in de beschikking over zijn eigendom, doch dat feit kan op zich zelf geen afdoend motief vormen voor een andere schattingsmethode dan die voor volle eigendom. In dit verband zij herinnerd aan het feit dat ook bij goederen welke onder bewind staan (art. 1066 B.W.) de eigenaar in zijn beschikkingsbevoegdheid is beperkt, zonder dat zulks tot een afzonderlijk schattingsvoorschrift heeft geleid.* [Onderstreping AEdL]

Hieruit kan mijns inziens geconcludeerd worden dat aan een bewind geen waardedrukkend effect kan worden toegekend, noch voor de heffing van schenk- en erfbelasting, noch voor de heffing van inkomstenbelasting.[758]

Hoewel de Hoge Raad deze argumentatie niet ten grondslag heeft gelegd aan zijn oordeel met betrekking tot (het ontbreken van) een waardedrukkend effect van bewind, past deze conclusie ook in de objectieve benadering van de waarde in het economische verkeer als waarderingsbegrip. Als men abstraheert van de persoon van de rechthebbende en slechts kijkt naar de prijs die een koper voor de onderbewindgestelde goederen over zou hebben, speelt het bewind geen rol meer (evenmin overigens dat het voorwaardelijke recht van de verwachter dat bij een fideï-commis zou doen). Hier is naar mijn mening sprake van een verschil met certificering, aangezien in het laatste geval de waardedrukkende factor deel uitmaakt van het te waarderen goed zelf, het certificaat, terwijl in het geval van bewind sprake is van een aan de persoon van de rechthebbende, en niet aan het goed, verbonden factor.[759]

Desalniettemin lijkt mij denkbaar dat het niet in aanmerking nemen van een waardedrukkend effect als onbevredigend ervaren zal worden door de rechthebbende, aangezien deze wel degelijk een beperking ondervindt. Het is evenwel de vraag of dit als een knelpunt bij het toepassen van het bewind als beschermingsfiguur beschouwd kan worden. Mijns inziens is dit niet het geval. Weliswaar wordt de rechthebbende in

758 Evenzo M. de L. Monteiro, Fiscaal regeren over het graf heen, FTV 2007/28, paragraaf 1 en I.J.F.A. van Vijfeijken en N.C.G. Gubbels, Cursus Belastingrecht S&E.8.1.0.A.

759 Zie voor de waardering van certificaten nader paragraaf 13.2.2, maar ook paragraaf 13.4.1.6 voor de certificaten die de houder hiervan de economische eigendom van aanmerkelijkbelangaandelen verschaffen.

bepaalde mate beperkt in zijn zeggenschap over de onder bewind gestelde goederen, maar juridisch en economisch blijven zij hem volledig toekomen. In beginsel krijgt hij ook de (netto)vruchten van dit vermogen periodiek uitgekeerd.[760] Bovendien leidt het bewind niet tot een andere belastingheffing dan waar zonder het bewind sprake van zou zijn geweest. Naar mijn mening zijn de fiscale gevolgen van het bewind derhalve niet te beschouwen als een hindernis bij het toepassen hiervan als beschermingsfiguur.

12.3 Conclusie

Concluderend zijn de fiscale gevolgen van bewind met name afwezig: het bewind heeft geen invloed op de wijze waarop een goed of inkomst in de heffing van inkomstenbelasting of schenk –en erfbelasting betrokken wordt, noch op de waarde waartegen dit geschiedt. Hoewel in civielrechtelijke context wel rekening gehouden wordt met een waardedrukkend effect van bewind en dit waarschijnlijk ook overeen zal stemmen met de perceptie van de rechthebbende, betekent het niet in aanmerking nemen hiervan in fiscale context mijns inziens niet dat geen sprake is van fiscale neutraliteit: de situatie met en die zonder bewind wordt in gelijke mate belast. Reeds om die reden is geen sprake van knelpunten[761] bij het toepassen van bewind als beschermingsfiguur.

760 Zie artikel 4:162 lid 1 BW. De erflater kan overigens anders bepalen en het bewind daarmee restrictiever maken op dit punt.

761 Zoals omschreven in hoofdstuk 2.